
Rola biegłego rewidenta w ocenie funkcji polityki rachunkowości

---

DR HAB. BEATA ZYZNARSKA-DWORCZAK, PROF. UEP

ORCID: [0000-0002-0827-2583](https://orcid.org/0000-0002-0827-2583)

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

Katedra Rachunkowości i Rewizji Finansowej

e-mail: beata.zyznarska-dworczak@ue.poznan.pl

Streszczenie

Cel: Celem opracowania jest ukazanie roli biegłego rewidenta w zakresie weryfikacji realizacji funkcji polityki rachunkowości.

Metodyka / podejście badawcze: Głównymi metodami badawczymi są ocena krajowych standardów badania i opracowań zawodowych oraz pogłębiony przegląd literatury naukowej.

Wyniki: Artykuł wyznacza zadania biegłego rewidenta w ocenie realizacji poszczególnych funkcji polityki rachunkowości w sprawozdawczości finansowej. Wobec określonych funkcji polityki, wskazano ryzyka badania i ich wpływ na opinię biegłego w sprawozdaniu z badania.

Ograniczenia / implikacje badawcze: Ograniczeniem badawczym artykułu jest przeprowadzenie wnioskowania głównie na podstawie piśmiennictwa naukowego, standardów i opracowań zawodowych. Podjęcie naukowych badań empirycznych w przedstawionym obszarze mogłoby stanowić cenne źródło informacji dla regulatorów, biegłych rewidentów i zarządzających firmami audytorskimi, jak również dla użytkowników sprawozdania finansowego oraz użytkowników sprawozdania z badania.

Oryginalność / wartość: Wartością niniejszego opracowania jest uporządkowanie wiedzy teoretycznej i praktycznej w zakresie znaczenia badania polityki rachunkowości przez biegłego rewidenta. Brak wyczerpujących badań naukowych w przedmiotowym zakresie wskazuje lukę poznawczą, którą artykuł częściowo uzupełnia,

przyczyniając się do zrozumienia znaczenia weryfikacji poprawności realizacji poszczególnych funkcji polityki rachunkowości.

Słowa kluczowe: audytor, biegły rewident, audyt finansowy, rewizja finansowa, polityka rachunkowości, szacunek, ujawnienia, sprawozdanie finansowe.

Wprowadzenie

Podstawowym zadaniem biegłego rewidenta podczas badania sprawozdania finansowego jest wyrażenie opinii biegłego rewidenta o tym, czy sprawozdanie finansowe przedstawia rzetelny i jasny obraz sytuacji majątkowej i finansowej oraz wyniku finansowego badanej jednostki, zgodnie z mającymi zastosowanie przepisami dotyczącymi rachunkowości i sprawozdawczości finansowej, a także *przyjętymi zasadami (polityką) rachunkowości* (Ustawa, 2017, art. 83, ust. 3, pkt 8). Jest to obowiązek ustawowy, wskazujący na znaczenie oceny spójności i poprawności polityki rachunkowości przez biegłego rewidenta.

Polityka rachunkowości w jednostce gospodarczej oznacza zasadniczo zbiór zasad, procedur i wytycznych, zgodnie z którymi jednostka prowadzi księgi rachunkowe i sporządza sprawozdanie finansowe. Polityka pełni różne funkcje w systemie rachunkowości jednostki, a ich realizacja może determinować wiarygodność sprawozdania finansowego. Do najważniejszych funkcji polityki rachunkowości zalicza się funkcję regulacyjną, kontrolną, zarządczo-strategiczną, komunikacyjną oraz wizerunkową (Zyznarska-Dworczak, 2024). Znaczenie tych funkcji i sposób ich realizacji mogą różnić się między podmiotami, co wynika z dążenia zarządzających do ukierunkowania polityki na różnorodne potrzeby interesariuszy podmiotu. W związku z tym istnieje ryzyko, że polityka może przybrać charakter narzędzia manipulowania prezentowaną informacją w sprawozdaniu finansowym.

Jednym z czynników wpływających na wzrost ryzyka manipulacji wynikami finansowymi, jak i niefinansowymi we współczesnej sprawozdawczości korporacyjnej jest obecna niepewność gospodarcza i biznesowa (szerzej np. Austin, 2022; Chen i in., 2022; Hou i in. 2021; IESBA, CPA, 2020; Ozili, 2021; Rostami, Rezaei, 2022; Sundarasan i in. 2024; Zhu i in. 2021; Zyznarska-Dworczak, 2022). Niepewność może skłaniać do ujawnień, służących maskowaniu pełnych skutków finansowych i pozafinansowych działalności gospodarczej, na przykład poprzez niekompletną lub nieprawdziwą prezentację wyników w sprawozdaniu finansowym. W związku z tym, z perspektywy biegłego rewidenta badającego sprawozdanie finansowe niezbędne jest określenie poprawności przyjętych zasad rachunkowości, a następnie

traktowanie ich jako główne kryterium oceny poprawności prezentacji i ujawnień wyników w sprawozdaniu finansowym danego podmiotu.

Analiza literatury przedmiotu, jak i opracowań zawodowych, wskazuje na brak wyczerpujących badań w tym obszarze badawczym, a tym samym na lukę poznawczą. Artykuł częściowo ją niweluje, gdyż celem artykułu jest ukazanie roli biegłego rewidenta w zakresie weryfikacji realizacji funkcji polityki rachunkowości. W osiągnięciu celu badawczego wykorzystano analizę standardów badania oraz pogłębiony przegląd literatury naukowej i praktycznych opracowań zawodowych. Pozwoliło to na wskazanie podstawowych funkcji polityki rachunkowości w sprawozdawczości finansowej, a następnie stosowanych przez biegłego rewidenta procedur w zakresie badania polityki rachunkowości. Procedury zaprezentowano w odniesieniu do weryfikacji poprawności stosowanej przez badany podmiot polityki, jak również wobec weryfikacji poprawności ksiąg rachunkowych, w tym ich zgodności prowadzenia z obowiązującą polityką. Ukazano rolę biegłego rewidenta w ocenie poprawności realizacji poszczególnych funkcji polityki rachunkowości i ich wpływu na wiarygodność sprawozdania finansowego. W podsumowaniu przedstawiono także wpływ współczesnej niepewności biznesowej i gospodarczej na ocenę realizacji funkcji polityki rachunkowości przez biegłego rewidenta. Wskazano również kierunki dalszych badań w obszarze polityki rachunkowości i jej znaczenia w rewizji finansowej. Implikacje artykułu mają charakter teoretyczny i praktyczny.

1. Znaczenie i determinanty polityki rachunkowości

Znaczenie polityki rachunkowości w literaturze przedmiotu jest przedmiotem wielu opracowań, ukazujących jej funkcje z perspektywy makro- i mikroekonomicznej (Robson, 1993; Hendriksen, von Breda 2002; Hope, 2003; Pfaff, 2014; Zyznarska-Dworczak, 2024). Polityka rachunkowości w ujęciu mikroekonomicznym, przyjętym jako obowiązujące w niniejszym opracowaniu, to zbiór standardów rachunkowości, opinii, interpretacji, reguł oraz przepisów w zakresie prowadzenia ksiąg rachunkowych konkretnej jednostki gospodarczej, regulujących jej sprawozdawczość finansową. Stanowi zatem kluczowy instrument systemu rachunkowości determinujący poprawność sprawozdania finansowego.

Normatywne umocowanie w krajowym i międzynarodowym prawie bilansowym wskazuje na następujące znaczenie polityki rachunkowości w systemie rachunkowości:

- 1) Ustawa o rachunkowości (art. 3 ust. 1 pkt 11) uznaje pojęcie polityki rachunkowości jako tożsame z *przyjętymi zasadami rachunkowości* i oznacza *wybrane i stosowane przez jednostkę rozwiązania dopuszczone ustawą*,

w tym także określone w MSR, zapewniające wymaganą jakość sprawozdań finansowych (Ustawa, 1994);

- 2) KSR 7 (2018, par. 2.1) przyjmuje znaczenie polityki rachunkowości za ustawą o rachunkowości;
- 3) Międzynarodowe Standardy Rachunkowości traktują politykę rachunkowości jako *konkretne zasady, metody, konwencje, reguły i praktyki przyjęte przez jednostkę gospodarczą przy sporządzaniu i prezentacji sprawozdań finansowych* (MSR 8, 2008, par. 5).

Polityka rachunkowości oznacza przyjęcie *konkretnych zasad rachunkowości* w formie obowiązującego w jednostce dokumentu, określającego w szczególności rok obrotowy i wchodzące w jego skład okresy sprawozdawcze, metody wyceny aktywów i pasywów oraz ustalania wyniku finansowego, sposób prowadzenia ksiąg rachunkowych, a także system służący ochronie danych i ich zbiorów. Zadaniem polityki rachunkowości jest takie uregulowanie systemu rachunkowości, by poszczególne jego elementy uwzględniały wymogi prawa bilansowego, w tym w szczególności umożliwiały realizację nadrzędnych zasad rachunkowości. Ponadto w polityce rachunkowości kierownictwo ujmuje swój wybór w zakresie szczegółowych rozwiązań spośród dopuszczalnych uniwersalnych zasad lub wypracowanie indywidualnego rozwiązania kwestii nieuregulowanej przepisami prawa.

Przykładowe prawa wyboru i ich wpływ na sprawozdanie finansowe (szerzej Głębocka, 2014):

- 1) określenie roku obrotowego dla jednostek działających sezonowo rzutuje na sprawozdanie finansowe, m.in. w zakresie wartości i stanu zapasów oraz wyniku ze sprzedaży;
- 2) uproszczenia w zakresie wyceny produktów gotowych poprzez nieuwzględnianie wykorzystania zdolności produkcyjnych zgodnie z art. 28 ust. 4a ustawy o rachunkowości czy wycena produkcji niezakończonych i produkcji w toku kalkulowana na poziomie kosztów bezpośrednich wytworzenia lub wartości materiałów bezpośrednich albo z pominięciem wyceny w ogóle mogą prowadzić do błędnych wniosków w ocenie efektywności działalności statutowej na podstawie danych prezentowanych w sprawozdaniu finansowym;
- 3) osąd kierownictwa w zakresie realizacji zasady ostrożności w zakresie szczegółowych zasad szacowania wartości, w tym m.in. obowiązek aktualizacji wartości zapasów czy należności nie później niż na dzień bilansowy.

Wskazane przykłady rozwiązań dopuszczonych prawem bilansowym wskazują, że przyjęte rozwiązania w polityce rachunkowości jednostki mogą być traktowane jako instrument autonomii jednostki i sposób oddziaływania na treść sprawozdania finansowego. Uzasadnia to jednocześnie ustawowy obowiązek ujawniania we wprowadzeniu do sprawozdania finansowego opisu przyjętych zasad (polityki)

rachunkowości (art. 48 ust. 1 pkt 1 ustawy o rachunkowości). Użyteczność informacji prezentowanej w sprawozdaniu finansowym zależy od zrozumienia ujawnianych reguł, zgodnie z którymi jest ono sporządzone.

Wybór polityki rachunkowości przez jednostkę gospodarczą jest złożonym procesem, na który wpływa szereg czynników zarówno wewnętrznych, jak i zewnętrznych. Jako główne determinanty przyjmuje się:

- 1) przepisy prawne i standardy rachunkowości obowiązujące w danej jurysdykcji;
- 2) charakterystykę danego podmiotu, np. forma własności, przynależność do grupy kapitałowej lub innych struktur, wielkość i system organizacji, system podatkowy, format sprawozdawczości finansowej (pełna lub uproszczona), forma zarządzania i organizacji rachunkowości, struktura kosztów, kalkulacja kosztów, sposób ustalania cen, zakres raportowania niefinansowego;
- 3) specyfikę działalności wpływającą na odpowiednie rozpoznanie kategorii bilansowych i wynikowych (np. instrumenty finansowe, kontrakty długoterminowe);
- 4) charakterystykę branży i specyfikę działalności, jak np. branża budowlana, bankowość;
- 5) strategię i cele przedsiębiorstwa, np. maksymalizacja zysków, strategia długoterminowej wartości, oddziaływania na postrzeganie jednostki przez kontrahentów, konkurentów i innych interesariuszy;
- 6) różnorodne oczekiwania interesariuszy, jak np.:
  - oczekiwania inwestorów i analityków finansowych związane z maksymalizacją zysków krótkookresowych;
  - oczekiwania właścicieli dotyczące stabilnego wzrostu wartości przedsiębiorstwa i osiągania stałej zrównoważonej rentowności w perspektywie czasowej dłuższej niż jednoroczna;
  - oczekiwania pracowników dotyczące stabilności zatrudnienia, wzrostu wynagrodzeń i innych beneficjów, możliwości rozwoju zawodowego, a także statusu pracodawcy odpowiedzialnego społecznie i środowiskowo;
  - oczekiwania społeczeństwa dotyczące generowania wartości w sposób odpowiedzialny i zrównoważony, w tym w trosce o rozwój lokalnych społeczności.

Opracowanie polityki rachunkowości, uwzględniającej odpowiednie sekcje niezbędne do przygotowania sprawozdawczości finansowej, podatkowej, statystycznej, zarządczej oraz sprawozdania zarządu, stanowi podstawę zintegrowanego systemu rachunkowości.

2. Funkcje polityki rachunkowości i ich wpływ na sprawozdanie finansowe

Analiza przedstawionego znaczenia i determinant polityki rachunkowości wskazuje, że pełni ona różnorakie funkcje. Do podstawowych funkcji polityki można zaliczyć funkcję regulacyjną, kontrolną, zarządczo-strategiczną, komunikacyjną oraz wizerunkową (Zyznarska-Dworczak, 2024). Funkcja regulacyjna polityki rachunkowości wynika z obowiązku przyjęcia przez kierownictwo jednostki gospodarczej zasad funkcjonowania jej systemu rachunkowości zgodnie z prawem bilansowym. Od kierownictwa wymaga się zatem:

- ustalania zasad rachunkowości stosowanych w danej jednostce;
- zapewnienia jakości informacji w sprawozdaniu finansowym, w tym ich rzetelności, porównywalności, zrozumiałości i wiarygodności;
- przyjęcia odpowiedzialności za prowadzenie ksiąg rachunkowych i sporządzenie sprawozdania finansowego zgodnie z przyjętą polityką rachunkowości.

Funkcja regulacyjna polityki rachunkowości polega zatem na tworzeniu ram normatywnych, a także egzekwowaniu przestrzegania tych norm. Szczególnie precyzuje przyjęte rozwiązania wynikające z praw wyboru w zakresie metod i zasad rachunkowości podmiotu, które najlepiej odpowiadają jego specyficznym potrzebom i celom. Poprzez ich stosowanie, polityka rachunkowości ma na celu umożliwienie użytkownikom sprawozdań finansowych rzetelnego i zrozumiałego zrozumienia sytuacji finansowej przedsiębiorstwa. Jednocześnie zapewnia porównywalność danych finansowych. Poprzez ustalenie jednolitych standardów rachunkowości oraz wytycznych dotyczących prezentacji danych finansowych, polityka rachunkowości umożliwia porównywanie wyników finansowych danej jednostki na przestrzeni lat, a także porównywanie wyników różnych przedsiębiorstw oraz śledzenie zmian ich sytuacji finansowej w czasie.

Funkcja regulacyjna polityki rachunkowości pozwala także kierownictwu na przeprowadzanie nadzoru nad systemem rachunkowości i egzekwowaniu przestrzegania przepisów. W tym miejscu należy również zwrócić uwagę na ryzyko niepoprawnego doboru zasad w polityce czy braku spójności w ich stosowaniu bądź też celowego wykorzystywania polityki do manipulowania wynikami jednostki gospodarczej (szerzej Maruszewska, 2020; Zyznarska-Dworczak, 2024). Determinuje ono potrzebę oceny realizacji funkcji regulacyjnej polityki, najczęściej przeprowadzaną w ramach kontroli wewnętrznej jednostki, nadzoru rady nadzorczej nad systemem rachunkowości, w tym komitetu audytu, a także podczas badania sprawozdania finansowego przez biegłego rewidenta. W tym sensie funkcja regulacyjna jest wprost związana z funkcją kontrolną polityki rachunkowości. Polityka rachunkowości, wyznaczając obowiązujące w danej jednostce standardy prowadzenia ksiąg i zasady sporządzania

sprawozdania finansowego, stanowi główne kryterium oceny poprawności działań służb księgowych w jednostce – zarówno na potrzeby kontroli wewnętrznej, jak kontroli zewnętrznej (podatkowej czy w formie audytu finansowego).

Wskazana funkcja kontrolna polityki rachunkowości służy bowiem zapewnieniu zgodności prowadzenia ksiąg rachunkowych i sporządzania sprawozdania finansowego zgodnie z obowiązującymi standardami i przepisami rachunkowości. Funkcja kontrolna polityki rachunkowości obejmuje:

- nadzór nad stosowaniem standardów rachunkowości i zapewnienie, że wszystkie transakcje i operacje są rozpoznawane, wyceniane i prezentowane zgodnie z przyjętymi zasadami;
- weryfikację poprawności danych finansowych, w tym sprawdzenie ich dokładności, kompletności i rzetelności;
- zapewnienie zgodności działalności jednostki gospodarczej z obowiązującymi przepisami prawa oraz standardami rachunkowości, z uwzględnieniem aktualizacji zmian w przepisach i standardach;
- wykrycie nieprawidłowości i zapewnienie rzetelności sprawozdania finansowego;
- identyfikację potencjalnych nadużyć oraz zapobieganie im poprzez stosowanie odpowiednich procedur kontrolnych i monitorowanie ryzyka;
- doskonalenie procesu rachunkowego poprzez identyfikację obszarów wymagających poprawy oraz wprowadzanie odpowiednich zmian i usprawnień w celu zwiększenia efektywności i skuteczności działania systemu rachunkowości.

Polityka rachunkowości pełni także funkcję zarządczo-strategiczną, gdyż może stanowić część ogólnej polityki bądź strategii danej jednostki gospodarczej, stanowiąc środek realizacji jej złożonych celów (Alayemi, 2015; Hope, 2003; Zyznarska-Dworczak, 2024). Polityka rachunkowości może zatem wspierać proces decyzyjny kierownictwa oraz ocenę skutków tych decyzji dla sytuacji finansowej organizacji. Kierownik jednostki, poza wspomnianym już prawem wyboru w zakresie metod wyceny i pomiaru wyniku finansowego, może wyznaczać w ramach polityki rachunkowości również szczegółowość ujawnień w ramach opisu ewentualnych niepewności co do możliwości kontynuowania działalności i opisu podejmowanych bądź planowanych przez jednostkę działań mających na celu eliminację niepewności, bądź opisu innych informacji, jeżeli mogłyby w istotny sposób wpłynąć na ocenę sytuacji majątkowej i finansowej oraz wynik finansowy jednostki, np. odniesienie się do wyników jednostki z zakresu rozwoju zrównoważonego (por. załącznik 1 ustawy o rachunkowości, punkt 9 i 10 informacji dodatkowej).

Polityka rachunkowości ma bowiem nie tylko wspierać realizację strategii, ale również prezentować interesariuszom wiarygodne osiągnięcia jednostki w sprawozdaniu

finansowym. Jest to podstawowe założenia funkcji komunikacyjnej polityki. Funkcję tę cechuje sprzężenie zwrotne: jednostka prezentuje osiągnięcia oczekiwane przez użytkowników sprawozdania finansowego, a jednocześnie dąży do oddziaływania na pożądane przez nią zachowania użytkowników. Decyzje kierownictwa determinują szczegółowość i zakres sprawozdania finansowego, a tym samym wyznaczają sposób komunikacji jednostki z jej interesariuszami. Kierownictwo dysponuje zatem sprawozdaniem finansowym jako instrumentem nawiązywania relacji z interesariuszami jednostki gospodarczej, w ramach realizacji funkcji komunikacyjnej i wizerunkowej polityki rachunkowości.

Świadome, ukierunkowane na oczekiwania informacyjne interesariuszy, posługiwanie polityką rachunkowości może także służyć jako instrument zarządzania wrażeniem (szerzej np. Clatworthy i Jones, 2003; Jaworska i Bucior, 2020; Lu, Burke, 2019), bądź legitymizowania pożądanego statusu jednostki gospodarczej (szerzej np. Zyznarska-Dworczak i Fijałkowska, 2018; Kent i Zunker, 2013). Te instrumenty służą także realizacji funkcji wizerunkowej, której celem jest świadome prowadzenie polityki rachunkowości w celu kreowania obrazu przedsiębiorstwa (Świetla i Zieniuk, 2017).

Za przekroczenie granicy akceptowalności realizacji funkcji wizerunkowej polityki rachunkowości należy jednak uznać stosowanie technik kreatywnej rachunkowości agresywnej (oszukańczej), jak na przykład używanie nazbyt optymistycznych założeń do szacowania przyszłych przepływów pieniężnych, zaniżanie rezerw na ryzyka i przyszłe straty bądź zawyżanie wartości aktywów poprzez nieujawnianie utraty wartości aktywów. Nieprawidłowa realizacja funkcji komunikacyjnej i wizerunkowej polityki dotyczy nie tylko niewiarygodnej prezentacji danych w sprawozdaniu, ale również ujawnień poprzez:

- nieujawnianie informacji o stosowanych metodach i założeniach rachunkowości;
- niewystarczające ujawnienia w sprawozdaniach finansowych;
- niejasne i niezrozumiałe dla użytkowników sprawozdań finansowych ujawnienia w zakresie zasad rachunkowości;
- brak spójności między ujawnianiami a faktycznie stosowanymi zasadami rachunkowości;
- wybiórcze ujawnienia o wpływie działalności jednostki na otoczenie społeczne i środowiskowe czy podejściu do niepewności jej funkcjonowania w okresie niepewności.

Poprawna realizacja funkcji wizerunkowej wymaga ujawniania polityki za pomocą zrozumiałego dla interesariuszy języka, kompletnego zakresu informacji, wymaganego przez prawo bilansowe, jak i oczekiwanego przez interesariuszy.

Reasumując, realizacja poszczególnych funkcji polityki rachunkowości jest ukierunkowana na różnorodne potrzeby interesariuszy podmiotu raportującego. W związku

z tym, zakres i znaczenie poszczególnych funkcji może różnić się między jednostkami gospodarczymi i determinować wiarygodność sprawozdania finansowego.

3. Ocena funkcji polityki rachunkowości z perspektywy ryzyk i ich wpływu na sprawozdanie finansowe przez biegłego rewidenta

Jak przedstawiono w niniejszym opracowaniu, polityka rachunkowości pełni różne funkcje, służąc realizacji oczekiwań interesariuszy danej jednostki gospodarczej. Jednak to właśnie próba godzenia interesów właścicieli oraz innych interesariuszy może stanowić czynnik sprzyjający manipulowaniu informacją w sprawozdaniu finansowym (Karmańska, 2008). Ryzyko istotnego zniekształcenia w kontekście funkcji polityki rachunkowości oznacza prawdopodobieństwo, że polityka rachunkowości nie będzie zapewniała rzetelnego i wiarygodnego obrazu sytuacji finansowej i wyników działalności jednostki.

Z uwagi na znaczenie polityki rachunkowości w zapewnianiu podstawowych cech jakościowych sprawozdania finansowego, obowiązek oceny polityki rachunkowości przez biegłego jest wprost wskazany w ustawie o biegłych rewidentach, firmach audytorskich oraz nadzorze publicznym (Ustawa, 2017). Zgodnie z art. 83, ust. 3, pkt 8 Ustawy biegły rewident wyraża opinię, czy sprawozdanie finansowe przedstawia rzetelny i jasny obraz sytuacji majątkowej i finansowej oraz wyniku finansowego badanej jednostki zgodnie z mającymi zastosowanie przepisami dotyczącymi rachunkowości i sprawozdawczości finansowej, a także przyjętymi zasadami (polityką) rachunkowości. Krajowe standardy badania obowiązujące w Polsce nie zawierają standardu precyzującego badanie polityki rachunkowości. Niemniej jednak w zakresie badania polityki rachunkowości, następujące standardy zobowiązują biegłego do:

- 1) KSB 315 (Z), par. 19 lit. (b) - przeprowadzenia procedur oszacowania ryzyka w celu uzyskania zrozumienia mających zastosowanie ramowych założeń sprawozdawczości finansowej i zasad (polityki) rachunkowości jednostki oraz przyczyn wszelkich zmian w tych zasadach;
- 2) KSB 315 (Z), par. 20 – oceny, czy zasady (polityka) rachunkowości jednostki są odpowiednie i spójne z mającymi zastosowanie ramowymi założeniami sprawozdawczości finansowej;
- 3) KSB 330 i KSB 540 (Z) – rozpoznania ryzyka nieprawidłowości stosowania zasad polityki rachunkowości, badając poszczególne istotne pozycje sprawozdania finansowego, w tym w szczególności badanie wartości szacunkowych, a także oceny, czy kierownictwo wdrożyło proces kontroli wewnętrznej sprawozdawczości finansowej dotyczącej ustalania i ujawniania szacunków księgowych, w tym w zakresie (KSB 540 (Z), 2020, par. A22):

- wyboru odpowiednich zasad (polityk) rachunkowości oraz określania procesów szacowania, w tym odpowiednich metod szacowania lub wyceny, a tam gdzie ma to zastosowanie – modeli;
  - opracowania lub identyfikacji odpowiednich danych i założeń, które wpływają na szacunki księgowo;
  - okresowych przeglądów okoliczności powodujących konieczność ustalania i ujawniania szacunków księgowych oraz, jeśli to konieczne, ich aktualizacji.
- 4) KSB 700(Z), KSB 705 (Z) i KSB 706 (Z) – wobec stwierdzenia nieprawidłowości w zaprojektowaniu lub stosowaniu polityki rachunkowości, dostosować opinię w sprawozdaniu z badania.

W związku z tym podstawowy zakres badania polityki rachunkowości przez biegłego rewidenta obejmuje:

- weryfikację zgodności polityki z obowiązującymi przepisami prawa i zasadami rachunkowości,
- odpowiedniość przyjętych rozwiązań polityki do specyfiki działalności jednostki,
- poprawność stosowania polityki rachunkowości i zgodność stosowanych rozwiązań z przyjętymi w polityce,
- odpowiedniość ujawnień w sprawozdaniu finansowym w zakresie przyjętych i stosowanych zasad rachunkowości.

W tym podstawowym zakresie biegły rewident ocenia poprawność realizacji funkcji regulacyjnej, stosując procedury badania poprawności stosowanej polityki, jak i procedury badania poprawności prowadzenia ksiąg rachunkowych i ich zgodności z polityką przyjętą przez badaną jednostkę. Z kolei oceny funkcji kontrolnej polityki biegły rewident dokonuje poprzez weryfikację, czy polityka rachunkowości jest odpowiednio zaprojektowana w celu identyfikacji i korygowania błędów i nieprawidłowości. Zapoznanie się z procedurami zapewnienia stosowania polityki rachunkowości w jednostce może zostać uzupełnione testami kontroli w celu oceny skuteczności kontroli wewnętrznej w analizowanym zakresie. W odniesieniu do pozostałych funkcji polityki rachunkowości biegły ocenia ryzyko manipulowania polityką rachunkowości w celach zarządczych, komunikacyjnych i wizerunkowych. W tym celu przeprowadza ocenę ryzyka przekroczenia prawa bilansowego w zakresie kreowania obrazu sytuacji finansowej i wyników działalności w sprawozdaniu finansowym bądź ukierunkowanego ujawniania danych na oczekiwania informacyjne interesariuszy. Ocenę czynników ryzyka nieprawidłowego projektowania i stosowania polityki rachunkowości, a także podejścia biegłego rewidenta w jej ocenie na tle poszczególnych funkcji polityki rachunkowości przedstawia tabela 1.

Tabela 1. Funkcje polityki rachunkowości w kontekście czynników ryzyka jej nieprawidłowego zaprojektowania, nieprawidłowości jej stosowania i oceny biegłego rewidenta.

Funkcja polityki rachunkowości	Czynniki ryzyka nieprawidłowego zaprojektowania polityki rachunkowości	Czynniki ryzyka nieprawidłowego stosowania polityki rachunkowości	Ocena polityki rachunkowości przez biegłego rewidenta
<p>Funkcja regulacyjna</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Złożoność przepisów i standardów rachunkowości. – Brak odpowiedniej wiedzy i doświadczenia u osób odpowiedzialnych za przygotowanie i stosowanie polityki rachunkowości. – Brak bieżącej aktualizacji polityki rachunkowości w odpowiedzi na zmiany w otoczeniu prawnym. – Błędy w systemach informatycznych wykorzystywanych do prowadzenia ksiąg rachunkowych. – Umyślne manipulowanie polityką rachunkowości w celu osiągnięcia określonych celów. – Ryzyko sankcji ze strony organów nadzoru. 	<p>Polityka rachunkowości:</p> <ul style="list-style-type: none"> – niezgodna z obowiązującymi przepisami i standardami rachunkowości, – niejasna lub nieprecyzyjna, – nie stosowana w sposób konsekwentny, – nieuwzględniająca specyfiki działalności jednostki, – błędy i nieprawidłowości w księgach rachunkowych/podatkowych skutkujące sankcjami ze strony organów nadzoru. 	<ul style="list-style-type: none"> – Podstawowy zakres badania polityki*. – Zrozumienie działalności jednostki i jej otoczenia. – Ocena ryzyka inherentnego i ryzyka kontrolnego z polityką rachunkowości. – Wykonanie testów kontroli w celu oceny skuteczności kontroli wewnętrznej nad polityką rachunkowości. – Wykonanie procedur analitycznych w celu zidentyfikowania potencjalnych błędów lub nieprawidłowości w sprawozdaniach finansowych.

Funkcja polityki rachunkowości	Czynniki ryzyka nieprawidłowego zaprojektowania polityki rachunkowości	Czynniki ryzyka nieprawidłowego stosowania polityki rachunkowości	Ocena polityki rachunkowości przez biegłego rewidenta
<p>Funkcja kontrolna</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Brak odpowiedniego nadzoru nad wdrażaniem i przestrzeganiem polityki rachunkowości. – Brak kontroli nad systemem rachunkowości. – Nieskuteczne działanie audytu wewnętrznego lub jego brak. – Brak szkoleń dla osób odpowiedzialnych za przygotowanie i stosowanie polityki rachunkowości. – Brak zasad związanych z aktualizacją polityki rachunkowości. – Umyślne manipulowanie polityką rachunkowości w celu osiągnięcia określonych celów kierownictwa jednostki. 	<ul style="list-style-type: none"> – Zbyt ogólny poziom polityki rachunkowości, niezapewniający identyfikację błędów i nieprawidłowości w księgach rachunkowych. – Brak aktualizacji polityki rachunkowości o bieżące zmiany standardów rachunkowości i innych regulacji prawnych. 	<ul style="list-style-type: none"> – Podstawowy zakres badania polityki*: – Ocena ryzyka kontroli związanego z polityką rachunkowości. – Uzyskanie wyjaśnień i informacji od kierownictwa jednostki w zakresie procedur kontroli w zakresie kontroli nad systemem rachunkowości, ocena ich poprawności i skuteczności. – Analiza wyników kontroli wewnętrznej w zakresie kontroli stosowania polityki rachunkowości. – Wykonanie testów kontroli w celu oceny skuteczności kontroli wewnętrznej nad polityką rachunkowości.
<p>Funkcja zarządczo-strategiczna</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Brak odpowiedniego nadzoru nad wdrażaniem i przestrzeganiem polityki rachunkowości. – Brak spójności polityki rachunkowości z celami i strategią. – Brak mechanizmów pomiaru i oceny wpływu polityki rachunkowości na strategię. 	<ul style="list-style-type: none"> – Polityka rachunkowości nie uwzględnia specyfiki działalności i strategii rozwoju jednostki. – Stosowane rozwiązania rachunkowe nie odzwierciedlają aktualnych trendów i najlepszych praktyk. – Nieprawidłowości wynikające z braku aktualizacji polityki 	<ul style="list-style-type: none"> – Podstawowy zakres badania polityki*: – Ocena biegłego rewidenta, czy kierownictwo nie przedkłada funkcji zarządczo-strategicznej polityki nad funkcję regulacyjną, w tym w szczególności: <p>1) odpowiedniość przyjętych rozwiązań w ramach</p>

Funkcja polityki rachunkowości	Czynniki ryzyka nieprawidłowego zaprojektowania polityki rachunkowości	Czynniki ryzyka nieprawidłowego stosowania polityki rachunkowości	Ocena polityki rachunkowości przez biegłego rewidenta
	<ul style="list-style-type: none"> – Brak bieżącej aktualizacji polityki rachunkowości w odpowiedzi na zmiany w otoczeniu ekonomicznym lub technologicznym. – Brak sformułowania jasnych i transparentnych zasad wyceny w ramach polityki rachunkowości. – Brak ujawniania zasad rachunkowości w sprawozdaniu finansowym. – Niewłaściwa identyfikacja i ocena ryzyka związanego z polityką rachunkowości. – Brak elastyczności w dostosowaniu polityki rachunkowości do zmieniających się warunków. 	<ul style="list-style-type: none"> – Nieprawidłowości w ujawnianiu zasad rachunkowości w sprawozdaniu finansowym. 	<p>praw wyboru ujętych w polityce i ich dostosowanie do założeń strategicznych.</p> <p>2) Ocena założeń strategicznych kierownictwa i ich uwzględnienia w polityce rachunkowości w aspekcie kontynuacji działalności.</p> <p>3) Odpowiedniość ujawnień dotyczących polityki rachunkowości w sprawozdawczości finansowej.</p>
<p>Funkcja komunikacyjna</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Brak mechanizmów kontroli i monitorowania zgodności ujawnień z polityką rachunkowości. – Brak dostosowania polityki rachunkowości do specyfiki działalności i otoczenia jednostki. – Brak elastyczności w dostosowaniu polityki rachunkowości do zmieniających się oczekiwań informacyjnych interesariuszy. 	<ul style="list-style-type: none"> – Błędna komunikacja polityki rachunkowości w sprawozdaniu finansowym, np. <ol style="list-style-type: none"> 1) używanie skomplikowanego i niejasnego języka, 2) selektywne prezentowanie informacji, 3) ukrywanie informacji, które mogłyby negatywnie oddziaływać na interesariuszy, 	<ul style="list-style-type: none"> – Podstawowy zakres badania polityki*: – ocena, czy ... <p>Wprowadzanie w błąd użytkownika sprawozdania finansowego za pomocą niewłaściwej komunikacji polityki rachunkowości w sprawozdaniu.</p>

Funkcja polityki rachunkowości	Czynniki ryzyka nieprawidłowego zaprojektowania polityki rachunkowości	Czynniki ryzyka nieprawidłowego stosowania polityki rachunkowości	Ocena polityki rachunkowości przez biegłego rewidenta
	<ul style="list-style-type: none"> – Celowe manipulowanie polityką rachunkowości, służące utrudnieniu podejmowania racjonalnych decyzji przez użytkowników sprawozdań finansowych. 	<p>4) Celowe zniekształcenie obrazu sytuacji finansowej i wyników działalności.</p>	
<p>Funkcja wizerunkowa</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Przedkładanie funkcji wizerunkowej nad regulacyjną i kontrolną polityki rachunkowości. – Legitymizowanie pożądanego statusu jednostki gospodarczej. – Brak mechanizmów kontrolnych zapewniających transparentność sprawozdania finansowego, a także zgodność z wartościami i kulturą organizacji, np. w zakresie wpływu działalności jednostki na otoczenie społeczne i środowiskowe. – Silna zależność wyników jednostki od zaufania interesariuszy do jednostki, w tym inwestorów, kredytodawców i analityków. 	<ul style="list-style-type: none"> – Stosowanie technik rachunkowości kreatywnej niezgodnie z prawem bilansowym. – Oszukańcze praktyki komunikowania polityki rachunkowości, wybiórcze ujawnienia. 	<ul style="list-style-type: none"> – Podstawowy zakres badania polityki*; – Ocena transparentności polityki rachunkowości i sprawozdawczości finansowej poprzez stosowanie jasnego i zrozumiałego języka oraz ujawnianie wszystkich istotnych informacji. – Ocena istotności skutków zniekształcenia obrazu sytuacji finansowej i wyników działalności, ocena ryzyka podjęcie błędnych decyzji inwestycyjnych i biznesowych przez użytkowników sprawozdania finansowego.

* Podstawowy zakres badania polityki rachunkowości przez biegłego rewidenta obejmuje:

- weryfikację zgodności polityki z obowiązującymi przepisami prawa i zasadami rachunkowości,
- odpowiedniość przyjętych rozwiązań polityki do specyfiki działalności jednostki,
- poprawność stosowania polityki rachunkowości i zgodność stosowanych rozwiązań z przyjętymi w polityce,
- odpowiedniość ujawnień w sprawozdaniu finansowym w zakresie przyjętych i stosowanych zasad rachunkowości.

Źródło: opracowanie własne.

Jak przedstawiono w tabeli 1., w ramach każdej funkcji polityki rachunkowości, istnieje szereg czynników ryzyka jej nieprawidłowego projektowania i stosowania. Biegły, dostosowując procedury badania do ewentualnego ryzyka badania, upewnia się, czy badana jednostka nie stosuje polityki rachunkowości jako narzędzia rachunkowości oszukańczej. Wnioski biegłego rewidenta, poparte odpowiednimi i wystarczającymi dowodami badania, wymagają odpowiedniego, stosownego do istotności ewentualnych nieprawidłowości, uwzględnienia w sprawozdaniu z badania i ewentualnej modyfikacji opinii (Zyznarska-Dworczak, 2024). W przypadku stwierdzenia, że polityka rachunkowości nie jest zgodna z obowiązującymi przepisami i standardami rachunkowości bądź nie jest stosowana w sposób odpowiedni, biegły rewident może zalecić kierownictwu jednostki dokonanie korekty polityki rachunkowości i odpowiednio sprawozdania finansowego, zalecić kierownictwu jednostki wdrożenie odpowiednich procedur w celu zapewnienia konsekwentnego stosowania polityki rachunkowości. W razie braku reakcji kierownictwa, ocenić istotność ich wpływu na sprawozdanie finansowe, a następnie rozważyć zawarcie w sprawozdaniu z badania:

- objaśnienia w formie paragrafu, wskazując rodzaj i zakres nieprawidłowości;
- zastrzeżenia w przypadku istotnych uwag w zakresie stwierdzonych nieprawidłowości o charakterze nierozległym, wskazując ich skutki w sprawozdaniu finansowym;
- opinii negatywnej wobec rozległych i istotnych nieprawidłowości, przedstawiając ich zakres i skutki w sprawozdaniu finansowym.

Ocena biegłego rewidenta w zakresie poprawnej realizacji funkcji polityki rachunkowości w badanej jednostce wymaga w szczególności zachowania zawodowego sceptycyzmu. Wobec warunków rosnącej niepewności gospodarczej i biznesowej sceptyczne podejście biegłego w tym zakresie nabiera coraz większego znaczenia (Zyznarska-Dworczak, 2023b).

Podsumowanie

Artykuł przedstawia znaczenie polityki rachunkowości w teorii i praktyce audytu finansowego. Wykazuje, że polityka rachunkowości stanowi integralną część sprawozdania finansowego, niezbędną w ocenie jego wiarygodności przez biegłego rewidenta. Wobec braku badań naukowych w zakresie funkcji polityki rachunkowości, ich oddziaływania na sprawozdanie finansowe oraz adresowania ryzyk w tym zakresie przez procedury badania biegłego rewidenta w tym zakresie, w artykule dokonano próby zniwelowania tej niszy badawczo-poznawczej, ukazując politykę rachunkowości jako jedno z głównych kryteriów oceny poprawności sprawozdawczości danego podmiotu.

W ramach poszczególnych funkcji polityki rachunkowości: regulacyjnej, kontrolnej, zarządczo-strategicznej, komunikacyjnej i wizerunkowej, zidentyfikowano czynniki

ryzyka nieprawidłowego projektowania i stosowania polityki, wskazano potencjalne nieprawidłowości w tym zakresie, a następnie zaprezentowano wymagane podejście biegłego rewidenta. Wykazano, że wnioski biegłego rewidenta z badania sprawozdania finansowego powinny wykluczyć ryzyko nadużyć związanych z nieodpowiednią realizacją poszczególnych funkcji polityki.

Artykuł ma liczne implikacje naukowe i teoretyczne. Wykazane znaczenie funkcji polityki rachunkowości w zapewnieniu wiarygodności sprawozdania finansowego, jak i potrzeba weryfikacji ich poprawnej realizacji może stanowić cenne źródło informacji dla regulatorów, biegłych rewidentów i zarządzających firmami audytorskimi, jak również dla użytkowników sprawozdania finansowego oraz użytkowników sprawozdania z badania.

Literatura

- Alayemi, S. A. (2015), *Choice of accounting policy: Effects on analysis and interpretation of financial statements*, "American Journal of Economics, Finance and Management", 1(3), 190-194.
- Clatworthy, M., Jones, M.J. (2003), *Financial reporting of good news and bad news: evidence from accounting narratives*, "Accounting and Business Research", 33 (3), 171-185.
- Głębocka, M. (2014), *Wpływ polityki rachunkowości w obszarze aktywów obrotowych na treść informacyjną sprawozdań finansowych - wybrane problemy*, „Studia Ekonomiczne”, 201, 72-85.
- Hendriksen, E. A. i van Breda, M. F. (2002). *Teoria rachunkowości*. Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Hope, O. K. (2003), *Accounting policy disclosures and analysts' forecasts*, "Contemporary Accounting Research", 20(2), 295–321.
- Jaworska, E., Bucior, G. (2020), *Impression management in financial reporting: evidence on management commentary*, „IBIMA Business Review”, 1-13.
- Karmańska, A. (2008), *Kierunki zmian w pomiarze dokonań przedsiębiorstwa a wyzwania dla współczesnej rachunkowości*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, 44, 115–133.
- Kent, P., Zunker, T. (2013), *Attaining legitimacy by employee information in annual reports*, „Accounting, Auditing & Accountability Journal”, 26(7), 1072-1106.
- Lu, J., Burke, G. J. (2019), *The ethics of impression management in financial reporting*, „Journal of Business Ethics”, 159(1), 25-40.
- Maruszewska, E. W. (2020), *The effect of agency relationships and individual ethical ideology on decision duplication with regard to questionable*

- accounting policy choice. An experimental study*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, (107), 159-182.
- Pfaff, J. (2014), *Polityka rachunkowości w procesie badania sprawozdań finansowych*, „Studia Ekonomiczne”, 201, 233–243.
- Robson, K. (1993), *Accounting policy making and „interests”: Accounting for research and development*, “Critical Perspectives on Accounting”, 4(1), 1–27.
- Sundarasan S., Zyznarska-Dworczak B., Goel S., (2024), Sustainability reporting and greenwashing: a bibliometrics assessment in G7 and non-G7 nations, „Cogent Business & Management”, 11 (1), 2320812.
- Świetla, K. i Zieniuk, P. (2017), *Polityka rachunkowości w praktyce jednostek gospodarczych w kontekście jej oceny przez biegłych rewidentów*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, 92(148), 191–206.
- Zyznarska-Dworczak, B. (2022), *Financial and ESG reporting in times of uncertainty*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, 46(4), 161–180.
- Zyznarska-Dworczak, B. (2023a), *Nadzór korporacyjny w zapewnianiu jakości sprawozdawczości finansowej i z zakresu rozwoju zrównoważonego w warunkach niepewności*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, 47 (2), s. 99–119.
- Zyznarska-Dworczak, B. (2023b), *Zawodowy sceptycyzm audytora w warunkach niepewności gospodarczej*, „Rocznik Audytu i Rachunkowości”, 183.
- Zyznarska-Dworczak, B. (2024), *Polityka rachunkowości w badaniu sprawozdania finansowego*, [w:] Remlein M. i Masztalerz M. (red.), „Polityka rachunkowości w kształtowaniu obrazu jednostki gospodarczej” (s. 143-156). Poznań: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu.
- Zyznarska-Dworczak, B., Fijałkowska, J. (2018), *Sustainability assurance in the light of the legitimacy theory*, „Przedsiębiorczość i Zarządzanie”, 19(11), 395–408.

Akty prawne, regulacje i inne wytyczne

- KSB 315 (Z) (2019). Krajowy Standard Badania 315 (Z) (zmieniony w 2022 r.) w brzmieniu MSB (PL) 315 (zmienionego w 2019 r.) – Identyfikacja i oszacowanie ryzyk istotnego zniekształcenia (2272). Załącznik nr 1.10 do uchwały Nr 3430/52a/2019 Krajowej Rady Biegłych Rewidentów z dnia 21 marca 2019 r.
- KSB 330 - Krajowy Standard Badania 330. Reakcje biegłego rewidenta na oszacowane ryzyka. Załącznik nr 1.12 do uchwały Nr 3430/52a/2019 Krajowej Rady Biegłych Rewidentów z dnia 21 marca 2019 r.
- KSB 540 (Z) - Krajowy Standard Badania 540 (Z). Badanie szacunków księgowych, w tym szacunków księgowych wartości godziwej i powiązanych

ujawnień. Załącznik nr 1 do uchwały Nr 1107/15a/2020 Krajowej Rady Biegłych Rewidentów z dnia 8 września 2020 r.

KSB 700 (Z) - Krajowy Standard Badania 700 (Z). Formułowanie opinii oraz sprawozdawczość na temat sprawozdania finansowego. Załącznik nr 1.29 do uchwały Nr 3430/52a/2019 Krajowej Rady Biegłych Rewidentów z dnia 21 marca 2019 r.

KSB 705 (Z) - Krajowy Standard Badania 705 (Z). Modyfikacje opinii w sprawozdaniu niezależnego biegłego rewidenta. Załącznik nr 1.31 do uchwały Nr 3430/52a/2019 Krajowej Rady Biegłych Rewidentów z dnia 21 marca 2019 r.

KSB 706 (Z) - Krajowy Standard Badania 706 (Z). Akapity objaśniające ze zwróceniem uwagi oraz akapity zawierające inne sprawy w sprawozdaniu niezależnego biegłego rewidenta. Załącznik nr 1.32 do uchwały Nr 3430/52a/2019 Krajowej Rady Biegłych Rewidentów z dnia 21 marca 2019 r.

KSR 7 (2018). Krajowy Standard Rachunkowości 7. Zmiany zasad (polityki) rachunkowości, wartości szacunkowych, poprawianie błędów, zdarzenia następujące po dniu bilansowym – ujęcie i prezentacja. Załącznik do uchwały Nr 3/2018 Komitetu Standardów Rachunkowości z dnia 13 listopada 2018 r.

MSR 8 (2008). Międzynarodowy Standard Rachunkowości 8. Zasady (polityka) rachunkowości, zmiany wartości szacunkowych i korygowanie błędów (Dz. Urz. UE L 320/34 z 29.11.2008).

Ustawa z dnia 11 maja 2017 r. o biegłych rewidentach, firmach audytorskich oraz nadzorze publicznym, tekst jednolity, Dz.U. z 2024 r. poz. 1035. z późn. zm. (w artykule Ustawa).

Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (tj. Dz. U. z 2023 r., poz. 120 ze zm.).